

Christusfeest!

Jezus, uw geboortefeest
doet ons dankbaar zingen,
juichen met verheugde geest
in uw zegeningen.
Om uw kribbe heen geschaard,
voor U neergebogen,
rijst ons lied, o heil der aard,
tot U in den hoge.

Jezus, heerlijkheid bij God
hadt Gij kunnen smaken;
maar uw deernis met ons lot
deed U haar verzaken.
Gij, Gods eengeboren Zoon,
hoog in eer verheven,
daaldet van uw hemelthron
en gaaft ons het leven

Gij waart rijk; maar arm werd Gij
om ons rijk te maken;
Gij verliet uw heerschappij,
om ons vrij te maken.
Heiland, wat zijn we U verplicht:
zonder U verloren,
zijn wij rijk in troost en licht,
nu Gij zijt geboren.

't Licht gaat op, de dag genaakt;
't duister is gevloten,
Gij die slaapt, staat op, ontwaakt
en rijst uit de doden!
Christus roept; volgt, volgt Hem nu!
Hij roept u ten leven;
lichten wil Hij over u,
u zijn vrede geven.

Caspar Diederich Viehoff (1810 – 1860), Luthers
predikant te Monnikendam en Utrecht.
Gezang 116 in het *Gezangboek van de Evangelische
Broedergemeente in Nederland*.

Inhoud

Christusfeest!	p. 193
Paraat voor de komst van de Heer	p. 194
Drs. J.A. Schippers, Rotterdam	
Terug	p. 195
(kerstvertelling) Jacob Bevelander Cornelisse	
Opdat de Schrift vervuld zou worden	p. 198
Dr. H. Klink, Hoornaar	
Drie uitgaven van Bert Bakker	p. 199
Drs. J.G. Barnhoorn, Nunspeet	
De derde gast...	p.200
Kaj Munk	

Een woord van Dr. W. Aalders

Het Kerstfeest is geen werelds feest. Daarom verdraagt het niet de volle publiciteit met haar overdaad van licht, geluid, beweging en haast. De heilige geboorte vond niet plaats in Rome of in Jeruzalem, doch in het nietige Bethlehem; niet op de volle middag, doch in de nacht en in een stal; niet temidden der schare, doch in beslotenheid van een kleine kring. Niemand in de huizen of paleizen van Rome of Jeruzalem heeft ervan afgeweten. Het wonder speelde zich af, niet buiten, maar wel terzijde van het wereldgedruis. De horizontale breedheid ervan was niet bijster groot, de hoogte en diepte ervan waren echter onpeilbaar!

Paraat voor de komst van de Heer

*Welgelukzalig die knechten die de heer,
wanneer hij komt, wakend zal aantreffen.
Voorwaar Ik zeg u, hij zal zich omgorden
en hen aan de tafel doen aanliggen en hen
komen bedienen!*

Lucas 12 vers 37

De perikoop waarin bovenstaand bijbelvers staat, begint met de woorden: "Laten uw lendenen omgord zijn en uw lampen brandende." Dit verplaatst onze gedachten meteen naar de nacht die voorafging aan de uittocht van het volk Israël naar Egypte. Deze nacht was voor elke Israëliet een nacht van waken en klaarstaan voor vertrek. Ieder jaar bij het Paasfeest denken de Joden terug aan die gedenkwaardige, gespannen nacht vóór de uittocht vanuit Egypte naar het beloofde land Kanaän.

In Lucas 12 is er echter een groot verschil: de volgelingen van Jezus staan niet klaar voor hun eigen uittocht. Welnee. Ze staan paraat voor de intocht van hun Heer. Ze wachten zoals slaven op hun heer wachten, die – als bruidegom – in de loop van de nacht zal terugkomen van zijn bruilofsfeest. Het wachten op zijn komst houdt de slaven wakker, alert en gespannen. Want zodra de bruidegom op de deur klopt, zullen zij direct voor hem opendoen om hem van dienst te zijn.

Uit vers 40 wordt duidelijk dat Jezus in deze gelijkernis over Zijn eigen terugkeer spreekt. Dat is opmerkelijk, want terwijl Hij deze woorden spreekt, staat Christus midden tussen Zijn discipelen. Maar Jezus wil hen

nu alvast voorbereiden op de periode van verwachting na Zijn Hemelvaart. Met het oog op die toekomstige tijd geeft Jezus een ontzaglijk grote belofte aan Zijn volgelingen: "Zalig die knechten die de heer, wanneer hij komt, wakend zal aantreffen. Voorwaar Ik zeg u, hij zal zich omgorden en hen aan de tafel doen aanliggen en hen komen bedienen!"

De Here Jezus zet bij Zijn komst de wereld op zijn kop. De onderste steen komt boven te liggen. Niet de slaven zullen hun heer bedienen, maar andersom. Wat een tegenspraak met de normale gang van zaken in onze wereld. Die is dat knechten het vuur uit hun sloffen lopen om het de heer des huizes naar de zin te maken. Maar Jezus belooft het omgekeerde: bij Zijn terugkomst zal Hij zijn knechten bedienen. Zij zullen als hoge gasten in Zijn koninkrijk welkom zijn en geëerd worden.

Deze belofte is gegarandeerd. Ook wanneer de Here op Zich laat wachten, tot in de kleine uurtjes toe, tot in de tweede of zelfs derde nachtwake. Zalig die knechten die ook dan nog wachten en waken, zo staat in vers 38. Wanneer de Here precies terugkomt, is van tevoren niet bekend. Daarom wordt van de volgelingen van Christus gevraagd om voortdurend waakzaam te zijn. Permanente paraatheid is het parool. Wees daarom als de knechten die op hun heer wachten. Wees waakzame en wachtende mensen. Dat vraagt Jezus van u en van mij.

Dit wachten is heel wat anders dan het alledaagse wachten. Want er wordt wat afgewacht vandaag de dag: op de bus of trein, op een baan, op een betere economie, op een nieuwe regering, op een groter besef van moraal, op verandering en verbetering. Maar ons wachten gaat vaak gepaard met angstige voorvoelens. Want misschien komt er wel niets van terecht. Daarom zeggen we: als je verstandig bent, houd je rekening met teleurstellingen. In ons wachten zit daarom ook iets van berusting. Want onze wensen en verlangens zullen voor de zoveelste keer mogelijk niet in vervulling gaan.

Op de komst van Jezus wachten, dat is een volstrekt andere activiteit. Je kunt niet op Hem wachten, terwijl je in je achterhoofd sterk rekening ermee houdt dat Hij wel eens niet zou kunnen komen – en dat je dus ook verder moet kunnen leven zónder Hem. Nee, zo niet. Het wachten op God is een waakzaam wachten: alert, gespannen, reikhalzend, met vurige hoop uitziend naar Zijn

Colofon

Ecclesia, voorheen 'Kerksblaadje', is een uitgave van de Stichting Vrienden van Dr. H.F. Kohlbrugge en verschijnt zaterdags om de veertien dagen.

Redactie: Drs. M. den Admirant, Ds. J.K. Vlasblom,
Mw G.M. van Ommen-Middelkoop

Eindredactie: Ds. L.J. Geluk en Dr. H. Klink

Vaste medewerkers:

Drs. J.G. Barnhoorn, Dhr. T. van Es, Dr. R. Fernhout,
Dr. M. Verduin en Ds. I.J. Wisse.

Redactieadres: Dorpsweg 11, 4223 NA Hoornaar,
tel. 0183-581321

Internet-adres: www.ecclesianet.nl

Abonnementprijs: € 21,00 per jaar

Administratie: Baron Bentinckstraat 51, 7731 EK Ommen
tel. 0529 456729, Postbankrekeningnr. 88 71 47

Adm. Ecclesia/Kerksblaadje te Ommen of
Bankrekeningnr. 34.89.69.619 t.n.v.

St. Vrienden van Kohlbrugge te Ommen

Druk: drukkerij Ridderprint, Ridderkerk

komst. Waarom? Omdat Hij alleen alles goed zal maken, alles recht zal zetten, vooral omdat Hij ons volkomen liefheeft. Alleen Jezus brengt en geeft ware vrede en volmaakt geluk. Aan Hem behoort de toekomst.

Wie klaar staat voor de komst van Christus wordt niet langer heen en weer geslingerd tussen hoop en wanhoop, tussen onheil en noodlot. Wie Jezus verwacht gaat ook niet zelfverzekerd de toekomst tegemoet. Nee, wij gaan niet naar God toe, maar de Here komt naar ons toe met Zijn onverdiende en onbegrijpelijke genade. Zonder dit komen van God zouden wij tevergeefs wachten.

Deze zaligspreking van Jezus over de wakende dienstknechten is tegelijk een vernietigend oordeel over al onze krampachtige pogingen ons leven zelf veilig te stellen.

Jacob Bevelander Cornelisse

Terug

Midden op de brug stond ze stil naar beneden te kijken. Rustig stroomde de rivier onder haar door naar het Westen, in de richting van de zee. Golven waren er nauwelijks, alleen was er nog wat schuim te zien op de kleine waterkoppen die een vrachtschip had veroorzaakt. Wanneer zij naar links of naar rechts keek was het silhouet van de grote stad te zien: hoge kantoorgebouwen, woontorens, moskeeën en een enkele kerk. Zij moest denken aan de smalle rivier die stroomde langs het kleine dorp waar zij was geboren, ver naar het Oosten. Daar had zij dikwijls gewandeld met haar moeder en gespeeld met haar vriendinnetjes. Er was daar een klein zandstrand en het was leuk om op een mooie dag met blote voeten een eindje het water in te lopen. Maar je moest uitkijken, want het water stroomde snel, veel sneller dan hier. Weer keek zij naar beneden. Het grauwe water diep onder haar maakte haar nog somberder dan zij al was. Zij zuchtte en slikte, maar dat kon enkele tranen in haar ogen niet tegenhouden.

Zij voelde zich eenzaam, verschrikkelijk eenzaam. Zij schrok. Kwam daar iemand op haar af? Maar nee, het was maar een vrouw die haar haastig voorbij liep. Zij liep met stevige pas. "Die gaat vast naar huis", dacht Sofja. Maar ik? "Waar moet ik naar toe?" Zij was zo vreemd in deze stad, zo vreemd in dit land. Van die moeilijke taal kende zij nog steeds maar weinig woorden. Hoe lang was zij hier al? Zij telde: morgen was zij precies tien maanden hier. Zij huiverde, want het was

Wij willen ten diepste op onze eigen manier onze zekerheid kopen, ons heil zelf verdienen met goede werken en met zelfgekozen uitwegen (vluchtwegen?) onze angsten te overwinnen. Maar de wakend-wachtende mens verwacht alles van God. Ja, hij verwacht de Here Zélf en maakt daarom ruimte voor Hem in hart en leven.

Zalig zijn ook wij wanneer we waken en wachten. En bidden: Here, kom ons tegemoet in ons wachten op U. Zo alleen kunnen we van advent naar kersfeest gaan. Christus zegt tot ons: "Zie, Ik sta aan de deur en Ik klop." En wij mogen Hem antwoorden: "Ja, kom Here Jezus. Amen."

(Met gebruikmaking van een preek van Dietrich Bonhoeffer, gehouden 29 november 1931)

hier boven het water kouder dan in de stad. Tien maanden, ja want het was tegen het eind van februari dat zij hier vol positieve verwachtingen was gekomen. Een vroegere vriendin had haar opgezocht en enthousiast verteld van iemand die meisjes zocht voor mooi werk in het Westen van Europa. Ze zou er goed verdienen, genoeg om van over te houden en dan aan haar moeder te sturen.

Ach, haar moeder. Zij hield zo veel van haar. Nooit vroeg haar moeder aandacht voor zichzelf. Nooit zat zij te klagen. En toch had zij het zo zwaar. Haar man was jong gestorven en met vijf kleine kinderen was zij achtergebleven. Sofja was de oudste. Zij kon zich haar vader nog goed herinneren. Nooit zou zij het moment vergeten, dat een meester haar kwam roepen toen zij in de eerste klas van de lagere school zat. Heel onbeholpen had hij gezegd: "Sofja, ik heb een akelig bericht voor je. Je vader is op zijn werk verongelukt. Nu heb je geen vader meer. Ga nu maar naar je moeder, dan hoor je hoe het precies is gebeurd." Nog hoorde zij het schreien van haar moeder toen zij in huis kwam. Nog zag zij hoe enkele dagen later de priester bij het graf van haar vader stond en de gebeden zei. Nog voelde zij de sfeer van zwaar verdriet de dagen daarna. Soms probeerde zij haar moeder te troosten, maar zij werd dan zelf zo verdrietig.

Haar moeder. In gedachten zag zij haar bezig met haar kleine kinderen. Altijd bezig, en zo arm. De kleine

winkel leverde zo weinig op. Soms beloofden de mensen te betalen wat zij kochten, maar dat geld kwam nooit. Juist daarom had Sofja gezegd: "Moeder, Tatiana heeft mij verteld van werk, ver weg, nog voorbij Polen en Duitsland. Daar kan ik veel verdienen. Ik zal geld naar u sturen en over een paar jaar kom ik weer terug." Moeder wilde er niets van weten. Maar Sofja had doorgezeten. Zij was immers al 17 en zij zou werk krijgen in een groot warenhuis. Voor een kamer werd gezorgd. En 's avonds zou zij leren om straks voor de klas te kunnen staan.

Het afscheid was ontroerend geweest. Moeder was heel verdrietig. Haar broertje en zusjes waren een beetje trots op haar, omdat zij zo'n verre reis ging maken. Nog maar enkele keren had Sofja in de trein gezeten. Dat was dan steeds geweest om naar de stad te gaan, die een half uur rijden van haar dorp lag. Maar nu ging zij zo veel verder. Zij had geld gekregen van de mijnheer die door haar land reisde om jonge meisjes te zoeken voor dat werk ver weg. In twee niet eens zo grote koffers zaten al haar spullen. Ook haar boeken waaruit zij leren wilde. Haar moeder had haar brood en koeken en nog wat andere lekkere dingen meegegeven voor onderweg. Haar hart had gebonsd in haar keel toen zij aan het loket haar kaartje kocht. De beampte had haar verwonderd aangekeken en alleen maar gezegd: Zo ...? Had die soms meer geweten vroeg zij zich nu af, terwijl zij op die grauwe decemberdag op de brug stond boven de rivier?

Al die herinneringen tuimelden over elkaar heen. Van dat leren 's avonds was niets gekomen. En dat werk! Zij voelde zich bedrogen, maar durfde dat niet aan haar moeder te schrijven. Die zou daar zo van schrikken en vreselijk bedroefd worden.

Bijna twee dagen had zij in de trein gezeten. Vele keren moest zij overstappen en wachten. Toen was zij eindelijk aangekomen. Het adres was niet zo moeilijk te vinden geweest, want thuis al zij had een kleine plattegrond van de stad gekregen. Die zat bij het reisgeld dat aan haar was gestuurd. In een smalle, vieze straat bleek haar kamertje te zijn. Drie trappen moest zij op. Een Aziatisch meisje dat daar ook woonde, had haar opgevangen en in gebroken Engels gezegd dat er straks een mijnheer zou komen om haar verder wegwijs te maken. Want zij zou nu die mijnheer opbellen om te vertellen dat Sofja was aangekomen.

Toen zij weer alleen was in dat schamele vertrek, was zij eerst op het bed gaan liggen, doodmoe als zij was. En de emoties waren losgekomen. Hard had zij liggen huilen. Maar niet zo lang, want die mijnheer kon immers dadelijk komen. Dus had zij haar tranen gedroogd en

was begonnen haar koffers uit te pakken. Zij was daar bijna mee klaar, toen de deur openging en een vreemde mijnheer binnen kwam. Van haar taal kende hij wel een aantal woorden en de rest ging in het Engels dat zij een beetje kon spreken. Hij had haar gezegd dat het hem speet dat er in dat warenhuis op het moment geen werk voor haar was. Maar waarschijnlijk kwam er binnenkort wel een plaatsje vrij. Op de kledingafdeling. Zou dat iets voor haar zijn? Natuurlijk moest zij dan eerst worden ingewerkt. Maar hij had wel direct ander werk voor haar. Zij moest nu eerst maar even uitrusten en wat gaan eten in het restaurantje om de hoek. Morgen zou hij om een uur of tien terugkomen.

Het was iets later geworden. Hij had haar meegenomen in zijn dure auto om haar iets van de stad te laten zien. Zij was verbaasd over de drukte in de straten en al die fietsers. Bussen reden er en zomaar treinen door de straten. Nee, had die mijnheer gezegd, dat zijn geen treinen maar 'trams'. Zij was een beetje bang geworden van al dat verkeer, maar nu was zij daar wel aan gewend. Toen was hij met haar naar een huis gegaan, met veel kamers. In elke kamer was een meisje. Sommigen kwamen uit dat vreemde land, anderen ergens uit Azië. Uit haar land was niemand. Toen had die mijnheer gezegd: "Dit is jouw kamertje en als er klanten komen, moet jij het hun naar de zin maken." Met grote, bange ogen had zij hem aangekeken. Hij had gelachen. Maar dat lachen was niet vriendelijk geweest. Toen was hij weggegaan. Een oudere vrouw lette op de meisjes en zorgde ervoor dat zij koffie kregen, of thee en eten. Zij wist niet hoe zij het had. Zij begreep er niets van. Zij zou toch in dat warenhuis gaan werken? Dat was haar toch beloofd? Stil had zij zitten kijken, bedroefd. Zij voelde zich ellendig. Toen was er een man gekomen, de eerste. Zij had geschreeuwd, maar was machteloos. Anderen waren daarna gekomen. Eens kwam een jonge man, die een klein slapend kind meebracht toen hij haar opzocht. "Liefje", had hij enkele keren tegen haar gezegd, "liefje". O!

Aan al die dingen stond zij te denken op de brug. Zij werd al kouder en ellendiger. De tranen stroomden haar over de wangen. Zij voelde zich onteerd, vernederd en vertrappt. Koopwaar. Zij wilde niet langer. Het had al veel te lang geduurd. Zij had nog lang gehoopt dat zij in dat warenhuis zou gaan werken. Zij was in zo'n warenhuis wel eens binnengelopen en had daar dames gezien, die op de kledingafdeling werkten. Dat zou zij ook graag doen. Enkele keren had zij die mijnheer daarnaar gevraagd, als zij hem eens zag. Hij had er zich dan steeds vanaf gemaakt en gezegd: "Misschien ..."

Zij wilde terug naar haar land, naar haar moeder. Zij had gespaard. Misschien was het net genoeg om de reis te betalen. Maar zij schaamde zich zo. Zij zou aan haar moeder moeten vertellen hoe het was geweest in dat verre land. Zou moeder haar begrijpen? Zou zij haar dochter niet verachten? En haar broertje en zusjes zouden het te weten komen. En ieder in het dorp. Zij zou het huis niet meer uit durven. Zij schaamde zich ook voor God. Te lang was zij toch maar in dit leven gebleven. Van de Kerk en de Bijbel wist zij niet heel veel, maar zij wist wel dat God dit alles niet goed vond. Soms had zij gebeden en gevraagd of Hij haar helpen wilde. Maar hoe moest dat dan? Het was of zij vastgebonden was aan dit verschrikkelijke leven in dit vreemde land. Zij wilde niet, maar moest. Zij had wel gelezen dat er vroeger slaven waren. Zo'n slavine voelde zij zich ook. En zij vond het zo erg, dat zij zich niet alleen in dit leven had geschikt, maar het soms ook nog wel spannend had gevonden...

Zou zij in het water springen? Dan was het alles over. Maar haar moeder! Wat zij zou verdrietig zijn als zij dat zou horen. Nee, Sofja wist het niet meer. Hoe lang had zij op de brug gestaan? Een kwartier? Een half uur? Zij zou het niet weten. Het deed er ook niet toe. Weer schrok zij toen iemand vlak langs haar heen liep en haar aankeek. Zij kwam in beweging. Langzaam liep zij de brug af. In de straten was veel verlichting. Slingers waren er en groene bomen met ballen en klokken erin. In haar dorp had zij zulke dingen nog nooit gezien. Het was Kerstfeest, had men in het huis waar zij werkte verteld. Bij haar thuis vierde men dat in januari. Ja, dan waren zij ook dikwijls naar de Kerk gegaan. Nu begonnen er klokken te luiden. Dat geluid maakte Sofja niet blij. Het was alsof elke slag tegen haar aankwam en haar pijn deed.

Zij liep een kleine straat in. Het was er stil, alleen een fietser zag zij, die zijn fiets tegen een paal zette en een huis binnenging. Toen zij daar langs kwam, hoorde zij zingen. Zou zij naar binnen gaan? De deur stond nog open. Zij keek naar binnen en iemand wenkte haar. "Kom, maar", zei hij, "you are welcome". Hij keek haar vriendelijk aan en bracht haar naar een grote kamer,

waar zo'n veertig, vijftig mensen waren. Bijna allen waren donkere mensen, uit Afrika. Zij zongen blijde liederen. Iemand stond op en ging spreken. Dat moest wel de priester zijn, zoals in haar dorp. Maar in zijn zwarte pak zag hij er heel eenvoudig uit. Hij sprak in het Engels. Sofja kon het aardig goed volgen, want hij sprak langzaam en duidelijk. Hij bad eerst en ging toen uit de Bijbel lezen. Daarna sprak hij de mensen toe en vertelde hij wat Kerstfeest betekent. Sofja wist dat wel, maar zoals zij het nu hoorde was het helemaal nieuw voor haar. De woorden van die donkere man paktten haar. Zij hoorde van God, die medelijden heeft mensen in hun ellende. Die daarom in Zijn Zoon naar hen toe gekomen is en hen op te zoeken en een nieuw leven te geven. Ja, zij zat in de ellende. En zij wilde weg uit dat oude leven, een nieuw leven in. De voorganger zei nog veel meer mooie dingen over God, die mensen verandert en als een herder hen wil leiden. Zij moest toen denken aan de ganzen, die zij eens had moeten verzorgen. Het was een hele troep en zij moest goed op die dieren letten. Zij was toen ook een soort herder, had de boer gezegd. Maar naar een herder moet je wel luisteren, zei de voorganger. Je moet doen wat hij zegt. Ja, dat begreep Sofja. Zij moest niet langer aan die mijnheer gehoorzaam zijn die haar had bedrogen, maar aan God die in deze kamerkerk tot haar sprak. Er werd weer gezongen. Een oude vrouw hield haar het boek voor. Meezingen kon Sofja niet, maar zij las wel de woorden over de Vader die liefde heeft voor Zijn kinderen en bij Wie zij allen welkom zijn, wat er ook is gebeurd, hoe ellendig ze ook zijn. Weer stroomden tranen uit Sofja's ogen, maar in dit verdriet was ook een beetje vreugde.

Na de dienst heeft die oude vrouw haar aangesproken. Zij begreep al gauw hoe Sofja eraan toe was. Zij heeft haar meegenomen naar haar simpele woning. Daar heeft Sofja alles aan haar verteld. Die oude vrouw uit Afrika heeft toen haar hand op Sofja's hoofd gelegd en gezegd dat zij mocht blijven tot zij naar haar land ging. En zij zei: "Als de hemelse Vader jou in genade en liefde heeft aangezien, zal jouw moeder het ook doen."

Na enkele dagen is Sofja teruggeëisd, maar haar land, haar dorp, haar moeder.

Opdat de Schrift vervuld zou worden

En de engel zei: Jozef, zoon van David ...Mattheüs 2:20

Dit alles is geschied opdat vervuld zou worden hetgeen de Here door de profeet gesproken heeft...

Mattheüs 2: 22.

...het moest alles vervuld worden, wat van Mij geschreven is in de Wet van Mozes en de Profeten en Psalmen... Lucas 24: 44.

Jaren geleden bezochten wij als gezin de mooie oude Italiaanse stad Ravenna, aan de Adriatische Zee, de plaats waar ooit, in de nadagen van het Romeinse rijk de keizerlijke families gewoond hebben. Dat was in de vijfde en zesde eeuw na Christus, twee eeuwen nadat keizer Constantijn de Grote overgegaan was tot het christelijk geloof – het begin van de kerstening van Europa. Welnu, Ravenna is het bezoeken meer dan waard, juist omdat door toedoen van keizer Justinianus en zijn vrouw Theodora in de kerken die er nog steeds staan, de mooiste mozaïekafbeeldingen ter wereld te bewonderen zijn. Zoals gezegd: de keizer en zijn gemalin waren christen. Zij hebben er zorg voor gedragen dat in de grote kerken in Ravenna afbeeldingen gemaakt zijn van onder andere Christus en de apostelen. In mozaïekvorm. Tot op de dag van vandaag kan men ze bewonderen. Men ziet er Christus als de goede Herder of als degene verheerlijkt is en op zijn troon zit en alle macht ontvangen heeft over de hemel en over de aarde.

Men kan deze kunstwerken bewonderen in de grootste kerk van Ravenna, San Vitale. Maar ook in de andere kerken treft men bijzonder mooie mozaïeken aan, die naarmate men er langer naar kijkt, meer en meer tot je gaan spreken, ondermeer in een kleinere basiliek in het midden van de stad, de San Apollinare Nuovo.

Bij deze laatste kerk was een binnenplaats, waar men zien kon hoe de mozaïeken vroeger gemaakt werden. Met een apparaat werden de steenstukjes van een grotere steen afgebroken en in de vorm geslepen waarin men ze wilde hebben. Daarop werden ze geveerd en van een bepaalde stof voorzien, die aan de kleur diepte gaf. Ofwel men bracht er een gouden glans op aan. Als ze helemaal voldeden, werden ze ingepast in de vloer of in de muur of het plafond van de kerk, om het ontwerp tot een groots geheel te maken. Deze zorgvuldigheid werd aangewend om Christus' heerlijkheid zoveel mogelijk tot haar recht te laten komen.

Het was voor een toerist heel boeiend om dit procédé te zien. Zó ging het dus: de kunstenaar koos stukjes uit,

heel zorgvuldig, bewerkte ze en paste ze vervolgens in. Zó werd uit die honderden stukjes steen met uiteenlopende vormen en kleuren één stralend geheel gemaakt. Alleen een kunstenaarshand is daartoe in staat!

Is het geoorloofd om de vele teksten die in het Oude Testament te vinden zijn en die gaan over de komst van de Heiland te vergelijken met deze mozaïekstukjes? U kent die Oud-Testamentische teksten wel. Van vroeger misschien. Als u ze hoort, roepen ze herinneringen wakker aan Kerstfeestvieringen uit uw jeugd. Ik noem er enkele: "Zie een maagd zal zwanger worden een zoon baren en gij zult zijn naam noemen Immanuel, God met ons", of "En gij Bethlehem Efratha, hoewel gij klein zijt onder de geslachten van Juda: uit u zal de Verlosser voortkomen." De ene tekst is uit Jesaja, de andere uit Micha. Ik kan wat de voorzeggingen omtrent de Messias betreft ook wijzen op Jesaja 53, waar van de Heiland staat dat hij lijden zou. En..., ik zou ook kunnen wijzen op Daniël 7, waar sprake is van de Zoon des mensen, die alle macht ontvangt in de hemel en op de aarde.

Al deze teksten hebben een eigen kleur, soms contrasteren ze zelfs. De ene tekst spreekt over de glorie van de Messias, de ander over Zijn lijden. De ene tekst spreekt over een Godsrijk op aarde, de andere spreekt over het oordeel dat over de aarde gaat en over het Koninkrijk van God dat pas tot stand komt, nadat deze aarde is vergaan. De ene tekst belooft een Koningszoon, de andere wijst op een lijdende knecht des HEREN... Wie is in staat deze zo verschillende teksten bij elkaar te voegen en er één geheel van te maken?

Eén ding is zeker: Israël heeft het niet gekund, de geleerdste kenners van de Schriften evenmin. Er bestonden tal van misverstanden omtrent de vraag hoe de Messias, die men verwachtte, zou zijn. In het Nieuwe Testament komen we deze misverstanden volop tegen. Zelfs Johannes de Doper, die zo dicht bij Christus stond en Hem het eerst aanwees als de beloofde Verlosser was het spoor

eens bijster. Hij liet Christus heel indringend vragen: "Bent U het of moeten wij toch nog een ander verwachten?" En ook de discipelen konden er meer dan eens niet uitkomen. Toen hun Meester naar Jeruzalem ging en aankondigde dat Hij ging lijden en sterven, om daarna op te staan, begrepen ze er niets meer van, hoewel zij de Schriften kenden en van al die genoemde teksten wisten.

Wie was in staat om al die teksten die zo verschillend kleurden bij elkaar te brengen en tot één geheel te maken? Wie kon de Schriften *vervullen*?

Eén heeft het gekund: de Here Jezus Christus zelf. Hij was de kunstenaar die de mozaïekstenen bij elkaar bracht. Hij was het die ze bewerkte, de kleur ervan nog meer diepte gaf en ze donker op liet lichten of juist van

een gouden gloed voorzag. Hij was het die ze zo inpaste dat Gods ontwerp er zichtbaar in werd. Hij was het die ze tot een geheel samenvoegde, van de kribbe tot kruis en opstanding toe. En toen, nadat Hij Zijn werk volbracht had, heeft Hij gezegd, wat ook de engel tot Jozef zei, toen deze Zijn geboorte uit de maagd Maria met een beroep op Jesaja 9 aankondigde: dit alles is gebeurd opdat de Schrift vervuld zou worden.

De stukjes zijn door Christus, in opdracht van de Vader, bij elkaar gebracht. En...er kwam een beeld uit, zo weergaloos dat zelfs degenen die met de voorzeggingen in het Oude Testament vertrouwd waren in grote verwondering moesten erkennen: dat het zó zou gaan, dat het zó groots en heerlijk zou zijn, dat had niemand verwacht!

Drs. J.G. Barnhoorn, Nunspeet

Drie uitgaven van Bert Bakker

Ditmaal vraag ik uw aandacht voor drie boeken tegelijk, die in de loop van het vorige jaar zijn verschenen bij de Amsterdamse uitgever Bert Bakker, die met de regelmaat van de klok boeken van hoog niveau op de markt brengt. Twee van deze boeken brengen ons in het hart van de Middeleeuwen, t.w.: Ooggetuigen van de Middeleeuwen¹ en De historie vanden vier Heemskinderen.²

“Hoe zag het hof van Attila de Hun er eigenlijk uit? Wat waren de motieven van de kruisvaarders om have en goed te verlaten, en hoe dachten hun tegenstanders over de invallers uit het Westen? Hoe moeten we ons het leven in een Middeleeuws klooster voorstellen? En welke rol speelden heiligen en hun wonderen in het dagelijks leven van de mensen?” Aldus de vragen, waarmee de aankondiging van het boek *Ooggetuigen van de Middeleeuwen* door de uitgever wordt ingeleid.

Een boek, dat, door een drietal onderzoekers op het terrein van de Middeleeuwse geschiedenis en cultuur samengesteld en geredigeerd, ons informeert over de manier, waarop men tijdens de Middeleeuwen in West-Europa de grote gebeurtenissen van zijn tijd heeft beleefd. In ruim honderd fragmenten worden belangrijke en minder belangrijke gebeurtenissen uit de geschiedenis van ± 500 tot ± 1550 in kaart gebracht, zodat de belangstellende lezer ruimschoots aan zijn trekken komt.

Het tweede boek van dit genre behelst een van de mooiste verhalen, die ons uit de Middeleeuwen zijn overgeleverd, en wel dat van de vier Heemskinderen: een Midde-Nederlandse bewerking in dichtvorm van de Franse

“chansons de geste” *Les quatre fils Aymon* en *Renaut de Montauban*, waarin wordt verteld, hoe vier broers Adelaert, Ritsaert, Writsaert en Renout, bijgestaan door hun trouwe ros Beyaert en de tovenaars Maeldegij, strijd leveren tegen Karel de Grote, wiens boosheid zij hebben gaande gemaakt. Een spannend verhaal, dat, vele malen overgeschreven, gedrukt, bewerkt en naverteld, de eeuwen door talloos veel mensen heeft weten te boeien. Deze uitgave, door Irene Spijker bewerkt, sluit ten nauwste aan bij de editie, die in 1508 bij de Leidse drukker Jan Seversoen van de pers gekomen is. De houtsneden, waarmee Severoen zijn uitgave destijds geïllustreerd heeft, zijn alle in de nieuwe editie opgenomen, terwijl de tekst door het gebruik van moderne leestekens, door een toelichting op het woordgebruik en door cultuurhistorische aantekeningen voor een breed publiek toegankelijk is gemaakt.

Het derde boek, dat ik u onder de aandacht wil brengen, is van heel ander kaliber. Het draagt als titel: *De canons. Wat iedereen wil weten over geschiedenis, literatuur, filosofie en wetenschap*.³

Het woord “canon” is in. Enige tijd geleden is er een ca-

non opgesteld met namen van historische figuren, van wie "men" vindt, dat elke rechtgeaarde Nederlander van hen gehoord moet hebben. De pretenties van het boekje *De canons* reiken verder: het confronteert ons met "wat iedereen wil weten ...". "Was het maar waar!", denk je onwillekeurig, wanneer je deze woorden leest. Het is met de algemene ontwikkeling van de doorsnee-Nederlander, naar het mij voorkomt, niet zo bijster goed gesteld. Maar dit boekje - onder redactie van een negental lieden, die van oordeel zijn, dat hieraan iets gedaan moet worden - wil ons hierbij helpen.

Het persbericht, waarin de verschijning van deze uitgave wereldkundig werd gemaakt, begint, net als de aankondiging van het eerstgenoemde boek, met een aantal vragen: "Wie schreef *Gijsbrecht van Amstel* en wie *Blauwe maandagen*? Wanneer was de Val van Antwerpen, wanneer Leidens Ontzet? Van welke dichterbeweging maakte Kouwenaar deel uit? Wat deed Hugo de Groot in een boekenkast? Wie schilderde *De val van Icarus* en wie *De Aardappeleters* en wat is het hoofdwerk van Spinoza?" En het bericht gaat dan als volgt verder: "De antwoorden op deze vragen behoren tot de canon van de cultuur. En canons doen het beter dan ooit. De Week van de Geschiedenis, de verkiezing van de grootste Nederlander aller tijden, de Maand van de Filosofie, de Boekenweek ... De lijsten met feiten en rijtjes zijn onontkoombaar geworden en razend populair. In de nasleep van discussies over nieuw Nederlanderschap en herbezinning op normen en waarden werden de canons van de literatuur, filosofie, geschiedenis en wetenschap gepubliceerd in NRC Handelsblad. In overzichtelijke hoofdstukken staan in dit boek alle feiten, die de Nederlander paraat zou moeten hebben. Met andere woorden: dit is wat je moet weten op het gebied van geschiedenis, literatuur, filosofie en wetenschap".

Welnu, hiermee is niets te veel gezegd. In de *Canons* beschikt u over een handzaam boekje, dat 154 pagina's telt (men kan het in de binnenzak van zijn colbertje steken) en dat het aanschaffen dubbel en dwars waard is. Van harte aanbevolen.

1. Babette Hellemans, Janneke Raaijmakers en Carine Van Rhijn, "Ooggetuigen van de Middeleeuwen". ISBN: 90 351 2831 1. Prijs: € 15,95.
2. *De historie vanden vier Heemskinderen*, bezorgd door Irene Spijker ISBN: 90 351 2947 4. Prijs: € 29,95.
3. Herman Beliën e.a., *De Canons. Wat iedereen wil weten over geschiedenis, literatuur, filosofie en wetenschap*. ISBN: 90 351 2909 1. Prijs: € 9,95.

Kaj Munk

De derde gast...

Het zou wel eens kunnen, dat deze regels ergens gelezen of gehoord worden waar ziekte is, misschien hopeloze ziekte, zoals men dat noemt. Of ergens waar een faillissement dreigt, onafwendbaar, zoals men dat noemt. Of ergens waar weer iets anders dreigt, waarnaar ik dan maar niet meer zal raden, maar dat tot gevolg heeft, dat in zo'n huis iemand zegt: "Nee, ik kan daar niet meer over heen komen, ik kan van 't jaar geen Kerstmis vieren.". Al die angst en al dat leed - kunnen we die met woorden weg nemen? Nee, dat kan niet, zelfs niet met de rijkste, krachtigste, mooiste woorden. Men kan de angst en het leed niet uit zo'n huis verjagen. Maar men kan er wel voor zorgen dat zo iemand op Kerstmis niet alleen *die* twee gasten, de angst en het leed, bij zich thuis heeft. Men kan een *derde gast* mee naar binnen nemen. Dat is het Evangelie. En dan viert zo iemand Kerstmis met *drie* gasten en dan kan het ongelofelijke gebeuren, dat het toch een gezegend feest wordt.

Announce

Uit de nalatenschap van Dr. W. Aalders worden namens de familie circa 750 boeken via het Antiquariaat Terra Incognita van zijn schoonzoon te koop aangeboden. U kunt de catalogi (een van religieuze en de ander van overige werken) opvragen via h.duyverman@chello.nl De opbrengsten komen vrijwel geheel ten goede aan de erven.